

Carl Axel Ekbohm: Ledung och tidig jordtaxering i Danmark. Studier i Nordens äldsta administrativa indelning. With an English summary. Rättshistoriskt bibliotek XXVIII. Stockholm, A.-B. Nordiska bokhandeln (distr.) 1979. VIII+224 s.

Denne bog om den danske leding er slutstenen på en stort anlagt trilogi om ledingsordning, jordvurdering og administrationssystem i Skandinavien fra sen vikingetid til højmiddelalder. (*Viennetionde och hundaresindelning. Rättshist. bibl. XXIII 1974 (disp.)* og *Viennetionden i Norge. Sst. XXVII 1976.*) Der er tale om et virkeligt enhedsværk, båret af een tanke og ført igennem med een, konsekvent metode: *talmagien*. Svensk ledingsforskning har nok her en rigere spekulativ tradition end den danske.

Udgangspunktet for det hele værk er Ekbohm's tolkning af en svensk taxationsliste fra o. 1314 til opkrævning af den såkaldte Viennetiende. Argumentationen er her: 1) *Hvis* hvert sogn i Svealand har bestået af et helt antal af de oprindelige havner, 2) *og hvis* hver havne har bestået af 3 »markland« i jord, 3) *og hvis* Viennetiendelisten alene har pålagt sin tiende til pavestolen af præstetienden (og altså ikke af præstegården, af donationsjord eller af præstens øvrige indkomstkilder), 4) *og hvis* denne tiende af tienden er blevet pålignet med een øre sølv af hver havne – *så følger heraf*, at man af listen kan slutte sig til: a) hvert sogns havnetal og havnernes gårdtal i »attunger«, b) den taxerede værdi af hver gårds udsæd, c) det taxerede foldudbytte af hver gård, og d) det taxerede udbytte af kvægavl på hver gård. Allerede den enklere hypotese, at listen, hvis den alene angav en tiende af præstetienden, kunne bruges som grundlag for en beregning af sognenes dermed implicitte avling, ville ikke kunne udsige, at listen faktisk havde dette indhold, da selv en korrekt hypotetisk dom ikke udsiger noget om virkeligheden. Overalt i sit værk bringer Ekbohm imidlertid sådanne hypotetiske domme med fire-fem hver især ubeviste antecedentia og drager deraf de mest vidtløftige slutninger.

En anden stadigt genkommende teknik (der logisk er en variant af den første) er Ekbohm's specielle talmagiske fejlslutning: Han finder frem til en talstørrelse, der forekommer ham at kunne lade sig betragte som en sum eller et produkt, hvorefter han af egen magtfuldkommenhed tilvejebringer andre tal, der som addender eller faktorer kan resultere i den første størrelse. Men da nu ethvert givet tal kan sammensættes af et uendeligt antal faktorer eller addender, kan man med Ekbohm's »metode« opnå et hvilket som helst resultat, kun intet videnskabeligt. Man kan for eksempel gange Sjællands 27 herreder med 60×8 , hvorved der fremkommer 12.960 enheder, som Ekbohm kalder »ottinger«; hvis man nu fra Plovtalslisten i Kong Valdemars Jordebog tager de sjællandske plovtal og ganger dem med halvanden, fremkommer tallet 12.779. Dette tal ligner det første og er dermed lig Ekbohm's sjællandske »ottinger«. Lighed er blevet til identitet. Intetsteds magter Ekbohm at fastholde skellet mellem det virkelige, det faktisk sande, og det blot tænkte, ønskede, villede.

Med sine »metoder« har Ekbohm i trilogiens første to bind »bevist«, at hvert ledings-skib i Norge og Sverige blev udrustet fra 120 gårde, eventuelt som 15 bol à 8 »attunger«, at hver gård havde et tilsæt areal på 6 hektar og en udsæd på 600–720 liter korn til en værdi af 12 ørtug sølv, at udbyttet af kornavl var 6 fold, mens værdien af hver gårds kvægavl var det halve af dens kornavl, at et herred bestod af 60 bol à 8 ottinger, at hele Sverige bestod af 76.800 sådanne gårde, mens Norge bestod af 51.200 gårde, etc. Disse »resultater« anvender Ekbohm ved tolkningen af sin hovedkilde til Danmarks leding: *Skibskatalogen i Knyttingsesaga kap 32*. Af dennes 850 skibe regner han sig frem til $212\frac{1}{2}$ herreder à 60 bol = 480 »ottinger« med 4 skipæn à 15 bol = 120 »ottinger«, ialt for Danmark 102.000 »ottinger«. Han fordeler herreder, bol og ottinger på stifter og sysler, ubekymret af, at Knyttingsesagas kirketal, der opgives sammen med hvert stifts skibe, er fejlagtige: De er nemlig enten 10 % for lave (beregnet efter »smalle«, decimale

hundreder) eller 10 % for høje (beregnet efter »storhundreder«=120), men navnlig er de forkert fordelt blandt stifterne: Århus stift, der med sine 373 romanske landsbykirker var Jyllands kirkerigeste, bliver således i Knytlingesaga Danmarks næstmindste stift. Kirketallene er vort bedste middel til at kontrollere Knytlingesagas oplysninger: Skønt i fornuftig størrelsesorden er de dog forkerte og maner til forsigtighed over for sagaens skibstal.

Ekbom tager Knytlingesagas skibstal totalt bogstaveligt. Når han konfronterer de »resultater«, han uddrager af dem, med relevante afsnit af *Kong Valdemars Jordebog*, er det overalt den sidstes oplysninger, der må vige: Hovedstykkets herreder suppleres vilkårligt for at bringe tallet op på nøjagtig 212½. Hallandslistens skibstal (18 skibe i 8 herreder) er for lavt for Ekbom: han udvider Hallands område mod nord til at omfatte 20 skipæn, som han ydermere udnævner til »dobbeltskipæn« og dermed til relikter af 40 oprindelige skipæn. Falsterlistens bol (147½+217½ i 2 herreder) er for mange for Ekboms teori om 60 bol pr. herred; Falsterlisten er følgelig for ung til at angive Falsters oprindelige boltal (hvorimod Bornholms gårdtal fra det syttende århundrede er en udmærket, det vil sige brugbar, kilde til Ekboms »ottinger«).

Ofte lykkes det imidlertid Ekbom at tilvejebringe faktorer og hjælpemypoteser, der kan bringe foreliggende talmateriale i tilsyneladende overensstemmelse med hans vision: Side 112-14 kan han demonstrere, hvorledes antallet af langhuse på vore vikingeborge »beviser«, at de er opført af Harald Blåtand som kursusejendomme for ledingsflåden, således at en fjerdedel af dens mandskab kunne indkvarteres på skift: Nørrejyderne stillede så på Aggersborg, sønderjyderne på Fyrkat, Skåningerne fandt kvarter i Trælleborgs indre kvadranter, mens sjællænderne lå i samme borgs ydre husrække!

I en velanskreven videnskabelig skriftrække er det lykkedes Carl Axel Ekbom at få udgivet hele tre bind, hvori alt er forkert: intet er sandt, hverken hovedtese eller delresultater – selv forskningsreferaterne er forkvaklede til uanvendelighed. Ansvar for udsendelsen af et værk, der ikke er værd at læse, må forfatteren dele med redaktionen af *Rättshistoriskt bibliotek*.

Rikke Malmros

Jiří Spěváček: Karl IV. Sein Leben und seine staatsmännische Leistung. Československá Akademie Věd – Tschechoslowakische Akademie der Wissenschaften. Praha 1978. Academia Praha; Wien-Köln-Graz, Verlag Hermann Böhlaus Nachf. 209 s.

Indenfor genren »herskermonografi« danner den foreliggende bog et betragteligt skridt i retning af nytænkning omkring én af middelalderens kontroversielle personligheder, przemysliden og luxemburgeren Karl af Böhmen, der allerede i Ludwig af Bayerns levetid af pave Klemens VI blev bestemt til at blive romersk konge. Som modpol til Ludwig repræsenterer Karl det franske politiske udblik over Europa. Han bruger de samme politiske midler som de franske konger: loyalitet overfor kirken og overfor et pavedømme, der i Avignon allerede er blevet en statsmagts tro tjener; forhandlinger og taktik i stedet for våbenraslen i forhold til andre fyrster. Bogen er på denne måde et bidrag til det politiske spil i den tid, der for Danmark var holstenervældets og Valdemar Atterdags periode. Endvidere er den et bidrag til det romerske riges middelalderhistorie og kaster nyt lys over betydningen af Rom-ideologien i en politisk overlegen herskers tjeneste. Endelig præsenteres det bømske riges stilling med støtte i den indenlandske forskning, som forf. formidler kendskab til.

Karl vurderes fremfor alt politisk. Her går forf. så rendyrket ind i sit tema, at resultatet ikke mangler slægtskab med en fortidig epoke indenfor tysk forskning: portrættet af